

Olšany: vesnice, která zmizela i s potokem

29.04.2021

Dlouhá staletí to bývala hrdá vesnice s chalupami, usedlostmi, potokem a rybníky. Dnes po Olšanech zbylo na Žižkově pár objektů a místních jmen.

Olšanské náměstí, Olšanské hřbitovy a Olšanská ulice jsou tři žižkovské dominanty uprostřed rušného velkoměsta. Dříve tu ale stála vesnice. Zakladatelé ji pojmenovali Olšany podle olší, kterým se dařilo podél obecního potůčku i na březích rybníčků rozsetých v místech dnešní Olšanské ulice. Vůbec první zmínka pochází z roku 1394, kdy byl majitelem vsi klášter svatého Ambrože v Hybernské ulici. V 16. století držel Olšany jistý Pavel Střelec, který je ale údajně prohrál v kartách. Po něm následovala řada dalších vlastníků.

Když byl roku 1618 z oken české kanceláře Pražského hradu vzbouřenými stavy vyhozen společně s královskými místodržícími Slavatou a Martinicem písař Fabricius, potlučený uprchl do Olšan na statek, kde hospodařil staroměstský purkmistr Loštický z Libánu, nepřítel povstání. Jakmile se úředníček zotavil, spěchal do Vídně, aby podal o rebelii zprávu císařskému dvoru. Za to získal od panovníka šlechtický titul.

Kdo se chtěl do Olšan kolem roku 1827 vydat nejkratší cestou z opevněné Prahy, musel projít Novou branou na Vídeňskou silnici. Za hradbami se rozkládaly Viničné Hory, německy Weinberge, do jejichž katastru už několik let spadala velká část dnešního Žižkova a také právě Olšan. Všude se rozkládala obdělávaná pole, zahrady, krajině dominovaly roztroušené usedlosti. Zemědělský ráz začala ale s rozvojem Prahy pohlcovat nová zástavba. Na Vídeňské silnici rostly nájemní domy, v roce 1865 například Pražská obecní plynárna, o sedm let později první obytný dům Komotovka.

Když se začala v obtížném a svažitém terénu objevovat uliční zástavba, dostala Olšanská cesta na počest Karla IV. název Karlova. Končila v nezastavěném prostoru zvaném Rejdiště. Její pozdější pokračování se stalo Táboritskou ulicí. Ta ústila na volném prostranství před vchodem do Olšanských hřbitovů, které později dostalo podle dřívějšího vlastníka Viléma z Radešína název Radešínské či Radešíново náměstí.

Roku 1874 stálo v obci 19 domů, mimo jiné Libeňský dvůr, Bezovka, škola v Táboritské ulici, hostinec U Zeleného stromu či Olšanský dvůr se zámečkem. Zámeček byl jednopatrové stavení se zděnou pavlačí, jehož malé světničky byly užívány především k bydlení. Když ale roku 1866 vrcholila epidemie cholery, sloužil zámek jako špitál. Stavba zanikla po roce 1918.

Nově postavené domy v okolí Táboritské a Chelčického ulice změnily vzhled místa. V historickém Gütlingově neboli Olšanském dvoře byly strženy všechny stavby související s původní zemědělskou usedlostí, především stáje a stodoly. Úpravou Táboritské ulice se to, co ze dvora zbylo, dostalo pod její úroveň, což bylo příčinou častého zatopení při silných deštích. V roce 1930 bylo Radešíново náměstí přejmenováno na Olšanské.

Spojení Olšan s Žižkovem se během dlouhých roků na původní zástavbě nijak zvlášť neodrazilo. To platilo až do 70. let minulého století, kdy stavební práce znamenaly začátek konce malé vísky. Jako první byl v roce 1972 zbořen Libeňský dvůr. Bagry tehdy současně zasypaly část Olšanského rybníka. Stržena byla také zeď u kostela svatého Rocha včetně dvou budov správy Olšanských hřbitovů. Následovalo bourání domů na obou stranách Táboritské, zmizela celá ulice Nákvasova. Tím se stalo Olšanské náměstí pouhou křižovatkou ulic Prokopova, Olšanská, Jičínská a Táboritská.

Jednou z posledních zbořených budov Olšan byl v roce 1985 Gütlingův dvůr. Historická budova prošla sice pár let předtím nákladnou rekonstrukcí pro Akademii věd, překážela ale stavbě dnešního hotelu Olšanka. Tak po obci Olšany zbyly jen hospodářská budova patřící k bezovskému mlýnu, kostel svatého Rocha, Neumannova vila pod Parukářkou a Boží muka neboli morový sloup — ve skutečnosti sluneční hodiny, které nechal roku 1680 postavit majitel usedlosti Bezovka a Rajsmonka Jiří Reissman z Reisenberga, staroměstský měšťan a primátor. Zatímco kdysi stávaly na křižovatce Olšanské cesty a cesty k Bezovce, dnes je najdete v Kinského sadech na Smíchově.